
Recenziji

The Wiley Handbook on Violence in Education, Forms, Factors, and Preventions. Uredil Harvey Shapiro. Hoboken, NJ: Wiley Blackwell, 2018.

Knjiga, ki obsega več kot 600 strani, obravnava problem, ki je za zdaj najbolj kritičen v ZDA – še posebej glede na njegove izjemno šokantne, raznolike medijsko posredovane oblike: streljanja v šolah –, vendar v mnogih svojih oblikah še zdaleč ni neznan v vseh drugih državah, ki imajo šolske sisteme. Urednik tega zajetnega berila, Harvey Shapiro, ima prav, ko pojasni razlog za pripravo tako izčrpne knjige o nasilju v izobraževanju, s tem, da »ni univerzalno sprejetega načina razlage, kategorizacije ali razumevanja razmerij med njegovim širokim obsegom oblik, vključno s fizičnim, verbalnim, jezikovnim, socialnim, pravnim, verskim, političnim, strukturnim in simbolnim nasiljem, če naštejemo le nekatere« (str. 1). Zato knjiga vključuje širok spekter prispevkov, ki so jih napisali, kot navaja Shapiro, strokovnjaki s področij sociologije, psihologije, kriminologije, filozofije vzgoje, forenzične psihologije, literarne teorije, kritične teorije in s področja izobraževalne politike. Nadalje urednik opozarja na pomembne razlike, ki označujejo različne pojave nasilja v izobraževanju, in pri opredeljevanju teh razlik posebej navaja delo Slavoj Žižka o nasilju, ki razlikuje med subjektivnimi in objektivnimi pojmi nasilja. Na podlagi takšnega pristopa storilci niso opredeljeni kot povzročitelji nekega nerazložljivega zla, izključenega iz »normalne« družbe, ampak jih je treba razumeti kot vključene v družbo.

Knjiga je sestavljena iz 29 poglavij, razdeljenih na štiri dele, ki se nanašajo na različne oblike problema in na njegove različne vidike. Ni

treba posebej poudarjati, da vsi prispevki posredujejo rezultate raziskav, ki jih na splošno motivira več kot le namen opisati in pojasniti problem nasilja. Knjiga je namenjena iskanju politik preprečevanja pojavov nasilja, zato se dviguje nad preprosto svetovanje krepitev nadzornih in varnostnih ukrepov.

Prvi razdelek odpre pomembno temo šolskih streljanj.¹ Kot vemo, je ta vrsta nasilja večinoma zelo redka v državah zunaj ZDA. Avtorji sedmih posameznih prispevkov, seveda vsak s stališča dognanj svoje stroke, prikažejo, interpretirajo in analizirajo dogodke, kakršni ne pretresajo samo ameriške, ampak skupaj z njo vso svetovno javnost. A vsaj z vidika statistike je strah zaradi »obleganosti šol« vendarle pretiran. Ta strah vpliva na povečevanje varovanja šol, kar pomeni druge nezaželenе posledice. V zanimivem konkretnem prikazu izvemo, da obstajajo tudi oblike trezne presoje grožnje (*threat assessment*), ki jih izvajajo npr. v zvezni državi Virginiji. Med obravnavami v tem razdelku tudi ni zanemarjena širša teoretska presoja, v kateri gre na eni strani za »kulturo orožja« in psihološke poteze storilcev glede na dana razumevanja moškosti, izključnosti ipd. na drugi strani. Eden izmed avtorjev tovrstne vplive na strelske pohode v šolah neposredno pripisuje politični desnici. Ob tem Shapiro v analizo vključi znamenito Agambenovo študijo o izrednem stanju, s čimer se odpre polje konceptualno širšega pogleda na obravnavane pojave. Glede preventive tovrstnih nasilnih dejanj pa zaradi kompleksnosti razlogov tako imenovano profiliranje potencialno nasilnih učencev ni obrodilo sadov. Zaključno poglavje tega razdelka se v predstavitvi poglobljenega interdisciplinarnega raziskovanja ukvarja s posledicami oblik oboroženega nasilja v šolah in, med drugim, v obravnavo soočanja s travmatskimi izkušnjami vpotegne tudi estetski vidik.

Drugi razdelek se posveča problemom nasilja v šolah, ki ga je mogoče identificirati v mnogih šolskih sistemih, vendar pa je tudi ta oblika nekoliko izrazitejša v ZDA. Gre namreč za skupinsko nasilje in nasilje tolpe (*gangs*).² Kot uvodoma poudari Emily E. Tanner-Smith, sicer ni povsem sprejete definicije pojava; kot najširše sprejeto navaja definicijo Malcolma

1 Avtorji poglavij v tem razdelku so: James Fox in Emma Fridel, Dewey Cornell, Douglas Kellner, Ralph W. Larkin, Harvey Shapiro, Kristeen Cherney in Margaret Price, A.G. Rud and Patricia L. Maarhuis

2 Prispevke za ta razdelek so napisali: Emily E. Tanner-Smith, Michael E. Ezell; v večji raziskovalni skupini so delali Joey Nuñez Estrada ml., Adrian H. Huerta, Edwin Hernandez, Robert A. Hernandez in Steve W. Kim; drugi avtorji pa so: Kendra J. Clark, David C. Pyrooz in Ryan Randa, Benjamin W. Fisher, F. Chris Curran, F. Alvin Pearman II in Joseph H. Gardella, Jessica Nina Lester in Katherine Evans, Lynn A. Addington in Emily E. Tanner-Smith, Lisa De La Rue in Anjali J. Forber-Pratt, Nadine M. Connell, Richard Riner, Richard Hernandez, Jordan Riddell in Justine Medrano.

Kleina in Cheryl Maxson, po kateri gre »za katerokoli trajno na ulico orientirano mladinsko skupino, katere nezakonita dejavnost je del njene identitete« (str. 157). V posameznih poglavjih avtorji opozorijo na metodološke probleme pri raziskovanju tega pojava. Nadalje osvetlijo okoliščine in sociološko določljive razloge angažiranja učencev v nasilnih skupinah. Sledi poglavje, v katerem avtorji opozorijo na nujnost reformiranja šolskih politik, ki naj bi zmanjšale nasilje tol. Raziskovalci nadalje opozarjajo na potrebo po razumevanju, kako individualno ciljani pristopi ali tisti, usmerjeni na celotno šolo, z namenom zmanjšanja nasilja tol, vplivajo na varnost šol. Dvanajsto poglavje je za razliko od drugih v tem razdelku bolj teoretsko in je usmerjeno na analizo diskurzov, usmerjenih na »ničelno toleranco«, pri čemer avtorici kritično osvetlita delovanje medijev. Sledi poglavje, ki pokaže na nenamerne učinke šolskih politik v boju proti nasilju tol. Dovolj konkretno je nadalje prikazano to, da določene kaznovane politike pravzaprav perpetuirajo nasilje in pospešujejo prehod dijakov iz šol v zapore. Zaključno poglavje tega razdelka pa oriše tudi obetavne preventivne programe, ki jih aplicirajo posamezne šole. Kot je videti iz tega hitrega pregleda poglavij, konkretnih raziskav ne manjka, prav tako ne manjka podatkov in drugih evidenc. Vendar pa se zdi, da vse to v danih družbenih kontekstih bolj prezentira in osvetljuje problematiko, malo manj pa koncipira učinkovite rešitve.

Tretji razdelek obravnava ustrahovanje (*bullying*), *seksualno nasilje in samomore*. *Razen uvodnega zapisa ta razdelek vsebuje sedem poglavij.*³ Čeprav gre za raziskave iz ZDA, pa je skozi prispevke mogoče videti tudi podobnosti s takimi pojavi drugod po svetu. Kot se zdi, je raziskav teh pojavov po mnenju avtorjev premalo in isto velja za sistematičnost ukrepov. Tako naj bi bili programi za redukcijo zadevnih pojavov pretežno neuspešni. Kočljivo raziskovanje oblik seksualnega nadlegovanja je vendarle lahko osnova za priporočila šolam za preprečevanje tovrstnih oblik nasilja. Poglavje 19 še posebej opozori na potrebo po redefiniciji ustrahovanja glede na problematiko marginalizacije učencev v kategoriji LGBT. Ameriški raziskovalci so identificirali tudi posebno obliko nasilja med dijaki v njihovih intimnih razmerjih. Eno izmed poglavij, ki prihaja iz Južne Afrike, prikazuje poskuse z rabo digitalnih vizualnih metod pri vzgojnem delu in ugotavlja obstoj tabuiziranih tem, ki jih opredeljuje širša

3 Posamezna poglavja so prispevali: Amanda Nickerson, Danielle Guttman in Samantha VanHout, Jun Sung Hong, Dorothy L. Espelage in Jeoung Min Lee, Anjali J. Forber-Pratt in Dorothy L. Espelage, Elizabeth Payne in Melissa J. Smith, Sheila M. Katz in Laura J. McGuire, Relebohile Moletsane in Claudia Mitchell ter Melissa K. Holt, Chelsey Bowman, Anastasia Alexis in Alyssa Murphy.

skupnost. Zaključno poglavje obravnava korelacijo med ustrahovanjem in samomorom.

Četrty razdelek je posvečen strukturnemu in simbolnemu nasilju v izobraževanju. Avtorice in avtorji tega razdelka sodijo nekoliko izraziteje med kritične teoretike, feministične strokovnjake in strokovnjakinje ter filozofe vzgoje.⁴ Ti avtorji po Shapirovem opažanju ugotavljajo »ironični položaj izobraževanja, ki je prej subjekt kot objekt nasilja« (str. 467). Tako že v prvem poglavju tega razdelka avtorji o vprašanju o vzrokih nasilja ugotavljajo, da so šole pogosto okolja prisile, hierarhične dominacije in kontrole, ter priporočajo večjo vlogo umetnosti v kurikulumu, kar dokazljivo zmanjšuje nasilnost med učenci. Med kompleksnejše probleme seveda sodi nasilje v družbenih medijih in temu vidiku je posvečeno celo poglavje. Glede na še vedno prisotno vrednoto »moške časti« je po mnenju Amy Shuffelton treba predelati spolno opredeljene kulturne vloge, ki se nanašajo na vprašanja časti. Kot je znano, imajo tako imenovana rasna vprašanja v ameriškem družbenem in seveda tudi izobraževalnem kontekstu pomembno mesto in prispevajo k nesorazmernemu deležu črnske populacije v zaporih. Avtor glede tega opozarja tudi na pomanjkljivo financiranje šol v urbanih okoljih. Avtorja 27. poglavja razmišljata o etiki drugosti na podlagi Levinasove filozofije in o njeni »uporabnosti« za osvoboditev šol iz nadzornih vezi korporativnih interesov. V naslednjem poglavju pa avtorja predlagata mirovno vzgojo z upoštevanjem Buberjeve filozofije dialoga. Zadnje poglavje je prispeval raziskovalec s Cipra. Glede na razdeljenost otoka avtor poziva h kritični mirovni vzgoji, ki naj bi prispevala tudi k rešitvi širših problemov ciprske države.

Ta prikaz se ni mogel spuščati v kakorkoli bolj podrobno navajanje vsebine knjige, ampak samo signalizira teme, ki so v knjigi raziskovalno in konceptualno dobro prezentirane. Tudi tako zares obsežna in izčrpna knjiga ni mogla do konca opredeliti vseh vidikov šolskega nasilja, še zlasti ne tistih, ki so bolj značilni za okolja, drugačna od ameriškega. Ta druga okolja so lahko morda bolj urejena in na sploh generirajo manj nasilja v izobraževanju, lahko pa so tudi veliko bolj problematična. Vsekakor imajo v ZDA dovolj razlogov za to, da zadevno problematiko bolj temeljito raziskujejo, kakor tudi za to, da morda bolj prizadevno iščejo rešitve. Toda v sedanjem globalnem svetu je treba upoštevati, da se kulturni vzorci selijo iz enega okolja v drugo, pri čemer ameriška medijska produkcija v dobrem in slabem tu igra svojsko vlogo. Tudi zato je ta knjiga neizbežna referenca

4 Poglavja v zadnjem razdelku knjige so prispevali: Bryan R. Warnick, Sang Hyun Kim in Shannon Robinson, Claudia W. Ruitenberg, Amy Shuffelton, David, Ragland, Gabriel Keehn in Deron Boyles, Hilary Cremin in Alex Guilherme in končno še Michalinos Zembylas.

za vsakogar, ki se bodisi učenjaško bodisi v pedagoški praksi hoče soočiti s problemi nasilja in njihovimi viri v sistemih vzgoje in izobraževanja.

Darko Štrajn

DOI: [https://www.doi.org/10.32320/1581-6044.30\(1-2\)167-171](https://www.doi.org/10.32320/1581-6044.30(1-2)167-171)

Prikazovanje ljudskih hudičev v šolstvu: k moralni paniki v izobraževanju

Grant Rodwell, *Moral Panics and School Educational Policy*.

London: Routledge, 2018.

Knjiga dolgoletnega ravnatelja in profesorja Univerze na Tasmaniji Granta Rodwella z naslovom *Moralna panika in šolska izobraževalna politika* se sklicuje na široko navzočo izkustveno plat fenomena moralne panike, kakršno srečujejo zlasti šolarji, učitelji, starši, člani šolske skupnosti, pa tudi politiki in osebe, odgovorne za vzgojo in izobraževanje v ZDA, Veliki Britaniji in predvsem v Avstraliji: v tem smislu je v svojem empiričnem delu pretežno ali vsaj deloma geografsko zamejena. Obravnavni primeri njenega »izbruha« so po svoji vsebini in trenutku vznika zelo raznoteri in presenetljivo večplastni: od pojava stripov v mladinski kulturi, rasizma, islamofobije, nasilnih video igrice, spolne vzgoje, šolske arhitekture in pedagogike, če naštejemo le nekaj primerov iz knjige.

Moralna panika je v svojem temelju izrazito multidisciplinarni koncept, s katerim so se doslej največ ukvarjali sociologi; Rohloff in Wright (2010) vidita v njej dominantno sociološki pojem, pri katerem poskušamo razložiti oblike pretirane reakcije na zaznani družbeni problem. Z njo definiramo vrsto prekomernih reakcij na določeni široko zaznani problem in vsakič je dojeta kot dramatična grožnja etabliranemu družbenemu stanju, ki lahko naruši ravnovesje samega sistema. Njene pomembne dimenzije so nerealnost same grožnje, emocionalna pretiranost in to, da je dojeta na način posega v »normalnost« in »normnost«, torej predvsem kot poseg v družbeno moralo, največkrat pa jo spremljata identifikacija »grešnega kozla« (Herdt, 2009) in iskanje krivca.

Različne kulture so stoletja, morda tisočletja ustvarjale moralno paniko. Pričevanja o usodni vlogi čarovnic, dojetih in predstavljenih kot »ljudskih hudičev«, so že bila rezultat ustvarjene množične panike; ravno omenjena prisposoba vloge ljudskih hudičev je med njenimi interpreti ostala nadvse popularna. Običajno se panika pojavi nenadno, ugotavlja Rodwell, kot kakšen meteorski roj ali dež – podobna je spektaklu astronomskega dogodka v vesolju, ki ga mnogi opazujejo s fascinacijo –,